

Vejledning til præster vedr. medvirken ved begravelser og bisættelser

Indledning ved biskopperne

Baggrunden for denne vejledning er, at den kirkebogsførende sognepræst er begravelsesmyndighed i sognet.

Vejledningen erstatter ikke det gældende regelgrundlag, som findes i begravelsesloven med tilhørende bekendtgørelse og cirkulære.

Begravelsesmyndigheden er forpligtet til at træffe en afgørelse, og biskopperne vil med vejledningen pege på de forhold, begravelsesmyndigheden bør være opmærksom på for at kunne træffe sin afgørelse på et forsvarligt grundlag.

Samtidig håber biskopperne, at vejledningen kan være en hjælp til den præst, der medvirker ved en begravelse eller bisættelse, hvor der ikke er overensstemmelse mellem afdødes medlemskab af folkekirken eller mangel på samme og de pårørendes ønsker.

I langt de fleste tilfælde vil begravelsesmyndighedens afgørelser ikke frembyde vanskeligheder.

Hvis afdøde var medlem af folkekirken eller et trossamfund udenfor folkekirken, og de pårørende ønsker en folkekirkelig begravelse/bisættelse eller en begravelse/bisættelse indenfor det trossamfund, afdøde tilhørte, er det ganske uproblematisk for begravelsesmyndigheden at tiltræde denne anmodning. Det samme gælder de tilfælde, hvor afdøde ikke var medlem af noget trossamfund, og hvor de pårørende derfor ikke ønsker en kirkelig handling. Her er det lige så uproblematisk for begravelsesmyndigheden at tiltræde anmodningen om, at der ikke skal foretages en kirkelig begravelse eller bisættelse.

Den kirkebogsførende sognepræst er begravelsesmyndighed

Ifølge gældende lovgivning er den kirkebogsførende sognepræst begravelsesmyndighed i forbindelse med alle anmodninger om begravelser eller bisættelser af personer, som havde bopæl i det pågældende sogn. Havde afdøde ikke bopæl her i landet, er sognepræsten på dødsstedet begravelsesmyndighed.

Funktionen som begravelsesmyndighed indebærer, at sognepræsten skal træffe afgørelser om, hvorvidt der skal afholdes en kirkelig begravelse eller bisættelse, og om der skal foretages begravelse eller ligbrænding, jfr. §§ 7 og 8 i begravelsesloven. Denne vejledning har ikke til hensigt at fratage sognepræsten dette ansvar, tværtimod. Vejledningen ønsker at understøtte

begravelsesmyndighedens arbejde ved at pege på en række forhold, som enhver begravelsesmyndighed bør være opmærksom på, inden der træffes en afgørelse.

Det fremgår af lovens § 8, stk.1 og 2, at ønsker, fremsat af den afdøde efter det fyldte 15. år, skal efterkommes.

Langt de fleste begravelser og bisættelser kan begravelsesmyndigheden afgøre uden store problemer. Hvis afdøde var medlem af folkekirken, og de pårørende ønsker en kirkelig begravelse eller bisættelse, er det ganske uproblematisk for begravelsesmyndigheden at tiltræde denne anmodning. Det samme gælder de tilfælde, hvor afdøde ikke var medlem af folkekirken eller et trossamfund udenfor folkekirken, og hvor de pårørende derfor ikke ønsker en kirkelig handling. Her er det lige så uproblematisk for begravelsesmyndigheden at tiltræde anmodningen om, at der ikke skal foretages en kirkelig begravelse eller bisættelse.

Udtrykket "de nærmeste pårørende" er beskrevet i cirkulære af 1. december 1975 under II punkt 1.

I de tilfælde, hvor en kordegn af begravelsesmyndigheden er bemyndiget til at tiltræde de pårørendes dødsanmeldelser på begravelsesmyndigheden vegne, er det vigtigt, at begravelsesmyndigheden tydeliggør overfor kordegnen, i hvilke ukomplicerede tilfælde, kordegnen kan træffe afgørelse.

Uddrag af begravelsesloven og cirkulære nr. 220 af 01/12/1975 om begravelse og ligbrænding

§ 7. Begravelsesmyndigheden afgør på grundlag af den fremsatte anmodning og under iagttagelse af reglerne i § 8, om begravelse eller ligbrænding skal finde sted, og om en præst skal medvirke ved begravelse (kirkelig begravelse) eller denne skal foregå uden medvirken af en præst (borgerlig begravelse).

§ 8. Ved afgørelse af, om liget skal begraves eller brændes, skal ønsker, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, efterkommes.

Stk. 2. Ved afgørelse af, om begravelse skal være kirkelig eller borgerlig, skal ønsker, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, efterkommes. Var afdøde ved sin død medlem af folkekirken eller et trossamfund uden for folkekirken, anses dette som udtryk for et ønske om kirkelig begravelse, medmindre det modsatte godtgøres.

Stk. 3. Foreligger der ingen tilkendegivelser fra afdøde med hensyn til de i stk. 1 og 2 nævnte spørgsmål, skal ønsker herom fra den, der fremsætter anmodningen om foretagelse af begravelse eller ligbrænding, efterkommes, medmindre en person, der stod afdøde nærmere, fremsætter et herfra afvigende ønske.

Cirkulære om begravelse og ligbrænding, II, pkt. 1.

... Som afdødes nærmeste anses hans med ham til hans død samlevende ægtefælle eller - såfremt sådan ikke findes - hans børn (eventuelt en for umyndige børn beskikket værge). Efterlader afdøde sig hverken ægtefælle eller børn, anses hans forældre eller - hvis disse ikke er i live - hans søskende som hans nærmeste. Ved afgørelsen af, hvem der stod afdøde nærmest, vil efter omstændighederne også andre forhold end ægteskabs- og slægtskabsforhold, såsom faste samlivsforhold, plejeforhold o.lign. kunne tages i betragtning.

Komplekse situationer

Som hovedregel skal ønsker fra afdøde efterkommes.

De fleste sognepræster har imidlertid været udsat for en situation, hvor de pårørende ønsker en kirkelig begravelse eller bisættelse, selvom afdøde ikke var medlem af folkekirken. Mange sognepræster har også oplevet, at de pårørende har sagt nej til, at afdøde skulle begraves eller bisættes efter folkekirkenes begravelsesritual, selv om afdøde var medlem af folkekirken. Der kan foreligge ønsker fra afdøde, hvad enten han eller hun var medlem af folkekirken eller ej, som begravelsesmyndigheden skal være opmærksom på. Endelig er der eksempler på uenighed blandt de pårørende om, hvorvidt der skal ske en kirkelig begravelse eller bisættelse af deres afdøde slægtning, eller om der skal foretages begravelse eller ligbrænding.

I sådanne tilfælde skal begravelsesmyndigheden efter en samtale med de pårørende træffe en begrundet afgørelse samt informere de pårørende om, at afgørelsen kan indbringes for Skifteretten. Endelig skal begravelsesmyndigheden være opmærksom på, at den "religiøse myndighedsalder" er 15 år, hvorfor man, når afdøde er under 15 år, må følge forældrenes ønske, hvad enten barnet er døbt eller ej. Begge forældre skal høres, med mindre kun den ene forældre har forældremyndigheden.

Vedrørende sognepræstens funktion som begravelsesmyndighed

Den enkelte sognepræst udøver sit embede personligt. Som embedsmand skal begravelsesmyndigheden følge gældende love og regler. Samtidig har begravelsesmyndigheden imidlertid som præst en forpligtelse til at yde evangeliets hjælp og trøst til mennesker i sorg. Derfor har folkekirkenes præster efter biskoppernes opfattelse en forpligtelse til at være nærværende og yde bistand, også til pårørende til en afdød, som ikke har ønsket kirkens medvirken ved sin begravelse eller bisættelse. Det kan være en udfordring at håndtere de pårørendes vrede over et sygdomsforløb eller en ulykke, ligesom enkelte pårørende kan udtrykke negative holdninger til folkekirke og kristendom. Præstens fokus skal holdes på respekt, opmærksomhed og nærvær.

Desuden oplever mange præster at mennesker, som ikke tilhører den kristne religion, efterspørger kirkens hjælp i forbindelse med dødsfald.

Sognepræsten har af lovgivningen fået overdraget hvervet som begravelsesmyndighed, fordi den myndighedsperson, som skal tage stilling til anmodninger om begravelse og bisættelse, ofte har kendskab til afdøde. Derfor bør sognepræsten som begravelsesmyndighed foretage en afvejning af de forskellige oplysninger og tilstræbe at træffe en afgørelse, der så vidt muligt er i overensstemmelse med afdødes ønske.

Personer, som er medlemmer af folkekirken, men hvor de pårørende ikke ønsker en kirkelig begravelse eller bisættelse

Som nævnt må medlemskab af folkekirken som udgangspunkt forstås som afdødes ønske om, at der skal foretages en kirkelig begravelse eller bisættelse. Hvis de pårørende fremsætter ønske om, at dette ikke skal ske, er det begravelsesmyndighedens opgave at fastslå, om dette er i overensstemmelse med afdødes ønske. Hvis der foreligger en skriftlig eller mundtlig tilkendegivelse fra afdøde om, at han eller hun ikke ønsker en kirkelig begravelse eller bisættelse, eller hvis afdøde har taget afstand fra folkekirken på anden vis, bør begravelsesmyndigheden følge ønsket.

Forinden afgørelse træffes, må begravelsesmyndigheden sikre sig, at der er enighed blandt de pårørende om dette spørgsmål. Hvis der konstateres uenighed, bør begravelsesmyndigheden føre en samtale med de pårørende, inden afgørelsen træffes, og her lægge vægt på, at afgørelsen i videst muligt omfang er i overensstemmelse med afdødes ønsker. I forbindelse med afgørelsen skal de pårørende informeres om, at afgørelsen kan indbringes for Skifteretten. Begravelsesmyndighedens afgørelse skal være begrundet.

Ved kirkelig begravelse eller bisættelse fastlægges den kirkelige handlings forløb af præsten efter forhandling med den, eller de, der ønsker den kirkelige handling foretaget.

Folkekirkens jordpåkastelsesritual, indeholdende lovprisning, jordpåkastelse, Fadervor og den aronitiske velsignelse, er den eneste autoriserede del af den kirkelige handling. Derfor kan præsten i de tilfælde, hvor der gennemføres en kirkelig begravelse eller bisættelse imod de pårørendes ønske, begrænse den kirkelige handling til disse forordnede led.

Personer, som ikke er medlemmer af folkekirken, men hvor de pårørende ønsker en kirkelig begravelse eller bisættelse

Der kan være mange årsager til, at en afdød ikke var medlem af folkekirken. Nogle har meldt sig ud, fordi de ikke ønsker en kirkelig tilknytning, måske fordi de har gjort op med kirke og kristendom, eller fordi de ønsker at spare kirkeskatten. Andre har tilsluttet sig et andet kirkesamfund eller måske en anden religion. Andre igen har aldrig været medlem af folkekirken, fordi de tilhører et andet trossamfund eller fordi de aldrig er blevet døbt.

Tilhører afdøde et ikke-kristent trossamfund, bør begravelsesmyndigheden som hovedregel sige nej til en folkekirkelig begravelse eller bisættelse. Dog kan præsten i sådanne tilfælde yde de pårørende den fornødne medmenneskelige hjælp og omsorg, måske ved at foreslå, hvordan en begravelse eller bisættelse kan ske, hvis ikke de pågældende har mulighed for eller ønske om medvirken af en præst eller religiøs leder fra afdødes eget trossamfund.

Udøbte

Begravelse eller bisættelse af udøbte rummer en liturgisk udfordring, idet folkekirken jordpåkastelsesritual knytter til ved dåbsritualet med den indledende lovprisning fra 1. Pet 1,3: "Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde".

Den omstændighed, at et voksent menneske ikke er døbt, behøver ikke at være udtryk for afstandtagen til kristendommen. Et ikke-døbt voksent menneske kan føle sig forbundet med den kristne tro, uden at have taget det skridt at blive døbt, måske fordi dette kan opleves grænseoverskridende i forhold til den almindelige religiøse blufærdighed.

Begravelse eller bisættelse af udøbte børn indebærer for præsten en vigtig sjælesørgerisk opgave. Et ønske fra forældrene om en kirkelig begravelse eller bisættelse bør som hovedregel imødekommes.

En sognepræst kan altid henvende sig til sin provst eller biskop for at hente råd og vejledning, også i forbindelse med stillingtagen til en kirkelig begravelse eller bisættelse af udøbte.

Udmeldte af folkekirken

I forbindelse med udmeldelse af folkekirken mister man sin ret til betjening ved folkekirken præster, og langt de fleste orienteres herom i forbindelse med udmeldingen. Normalt må en udmeldelse af folkekirken derfor forstås som afdødes tilkendegivelse af, at vedkommende ikke ønsker en kirkelig begravelse eller bisættelse.

Ikke desto mindre må begravelsesmyndigheden ofte tage stilling til et ønske om, at der foretages en kirkelig begravelse eller bisættelse af personer, som har udmeldt sig af folkekirken. Også i dette tilfælde skal begravelsesmyndigheden undersøge, om der foreligger en mundtlig eller skriftlig tilkendegivelse fra afdøde.

Hvis den afdøde har tilkendegivet et ønske om en kirkelig begravelse eller bisættelse, vil det som hovedregel være naturligt for begravelsesmyndigheden at følge dette ønske. Hvis afdøde har tilkendegivet, at han eller hun ikke ønsker kirkens medvirken, bør begravelsesmyndigheden følge dette ønske, også selv om de pårørende ønsker en kirkelig begravelse eller bisættelse.

Hvis det fremgår af dødsanmeldelsen, at de pårørende ønsker en kirkelig begravelse eller bisættelse, skønt afdøde ikke var medlem af folkekirken, og de pårørende ønsker, at en anden præst i folkekirken forestår den kirkelige handling, bør begravelsesmyndigheden rette henvendelse til den pågældende præst for at orientere om, at afdøde ikke var medlem af

folkekirken. Hvis præsten er bekendt med dette forhold, og villig til at foretage begravelsen eller bisættelsen, må dette indgå i begrundelsen for begravelsesmyndighedens afgørelse.

Hvis der ikke findes nogen tilkendegivelse fra afdøde, og hvis en anden præst i folkekirken ikke har erklæret sig villig til at forestå den kirkelige begravelse eller bisættelse, må begravelsesmyndigheden træffe en afgørelse efter en samtale med de pårørende. Samtidig skal begravelsesmyndigheden orientere om, at afgørelsen kan indbringes for Skifteretten. Hvis begravelsesmyndigheden afgør, at der kan ske kirkelig begravelse eller bisættelse, og der ikke er truffet aftale med en præst, forekommer det nærliggende, enten at begravelsesmyndigheden selv forestår den kirkelige handling, eller at begravelsesmyndigheden hjælper de pårørende med at finde en præst, som kan forestå begravelsen eller bisættelsen.

Præster i folkekirken har som udgangspunkt ikke pligt til at foretage kirkelige handlinger for personer, der ikke er medlemmer af folkekirken, jf. § 6 i lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning. Opstår der en situation hvor begravelsesmyndigheden eller, hvis dette spørgsmål er blevet indbragt for Skifteretten, Skifteretten har truffet afgørelse om kirkelig begravelse af en person, der ikke var medlem af folkekirken, og præsten i afdødes bopælsogn ikke ønsker at medvirke ved den kirkelige begravelse, og der ikke foreligger oplysning om, at en anden præst vil medvirke, må provsten eller biskoppen være behjælpelig med at finde en præst, der vil.

Hvis begravelsesmyndigheden træffer afgørelse om borgerlig begravelse, vil præster i folkekirken være uberettigede til at foretage en kirkelig begravelse af afdøde.

Begravelse eller ligbrænding

Begravelsesmyndigheden skal også tage stilling til, om afdøde skal begraves eller brændes. Hvis der foreligger en mundtlig eller skriftlig tilkendegivelse fra afdøde, må denne følges af begravelsesmyndigheden. Hvis ikke der foreligger en sådan tilkendegivelse, må begravelsesmyndigheden afgøre spørgsmålet i overensstemmelse med de pårørendes ønske. Hvis der er uenighed blandt de pårørende, træffer begravelsesmyndigheden en begrundet afgørelse efter en samtale med de pårørende, som skal orienteres om, at afgørelsen kan indbringes for Skifteretten.

Valg af gravsted

I forbindelse med tilrettelæggelsen af begraveshandlingen skal de efterladte også træffe afgørelse om valg af gravsted. Opstår der uenighed herom, kan spørgsmålet indbringes for Skifteretten.

Indbringelse for Skifteretten

I medfør af begravelseslovens § 9 er det begravelsesmyndighedens opgave at forelægge indsigelser mod afgørelserne for Skifteretten. Det betyder, at begravelsesmyndigheden skal sørge for, at Skifteretten får overleveret sagens akter. Det er erfaringen, at Skifteretten træffer afgørelser i disse sager meget hurtigt.

Skifterettens afgørelser træffes ved kendelse, der ikke kan kæres. Det betyder, at afgørelserne er endelige og ikke kan indbringes for en højere instans.

Begravelse og/eller ligbrænding må ikke foretages, før der foreligger en afgørelse af spørgsmålene om begravelse/ligbrænding og om kirkelig/borgerlig begravelse. Det samme gælder som udgangspunkt for foretagelse af begravelseshandlingen, jf. begravelseslovens § 10.

Uddrag af begravelsesloven

§ 9. Fremsættes der indsigelse mod begravelsesmyndighedens afgørelse af de i § 7 nævnte spørgsmål, og tages indsigelsen ikke til følge, forelægger begravelsesmyndigheden spørgsmålet for skifteretten.

Stk. 2. I tilfælde af uenighed mellem de efterladte om valg af gravsted kan spørgsmålet herom indbringes for skifteretten.

Stk. 3. Skifterettens afgørelser efter stk. 1 og 2 træffes ved kendelse, der ikke kan kæres.

§ 10. Begravelse eller ligbrænding må ikke foretages, før afgørelse af de i § 7 nævnte spørgsmål foreligger. Det samme gælder begravelseshandlingen. Kirkeministeren kan dog fastsætte regler, hvorefter bestemmelsen i 2. pkt. kan fraviges, når særlige omstændigheder taler derfor.